

Concrete aanbevelingen van de Belgische en Nederlandse ecosysteemdiensten-praktijkgemeenschappen aan Europa

Ecosysteemdiensten op de (inter)nationale kaart!

Mensen met diverse nationaliteiten en met een gezamenlijke passie voor ecosysteemdiensten met elkaar laten samenwerken; dat is precies wat er onlangs gebeurde in de eerste gezamenlijke bijeenkomst van de Belgische en Nederlandse praktijkgemeenschappen ecosysteemdiensten. In dit artikel laten we zien dat zo'n groep bevlogen mensen al snel tot concrete aanbevelingen kan komen om een actueel onderwerp op de Europese agenda gezamenlijk verder te brengen.

Door: Simon Moolenaar, Hans Keune, Jos Brils, Sander Jacobs en Nicolas Dendoncker

Over de auteurs:

Dr. Hans Keune, Belgian Biodiversity Platform (<http://www.biodiversity.be>) en onderzoeker bij het Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek (http://www.inbo.be/content/homepage_nl.asp)
Dr. Sander Jacobs, onderzoeker bij het Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek
Prof. Dr. Nicolas Dendoncker, Faculteit Geografie Universiteit van Namen (<http://www.unamur.be/en/sci/geography/>)
Drs. Jos Brils, senior advisor natural resources management bij Deltares
Dr. ir. Simon Moolenaar, strategisch adviseur bij Royal HaskoningDHV en programmamanager Ecosysteemdiensten bij SKB

BIODIVERSITEIT, ECOSYSTEEMDIENSTEN EN NATUURLIJK KAPITAAL

Onze maatschappij is afhankelijk van de levering van goederen en diensten door onze ecosystemen. Deze ecosystemen zijn een onderdeel van biodiversiteit en ons natuurlijk kapitaal, en essentieel voor ons welzijn, onze welvaart, onze economie en gezondheid. Ons natuurlijk kapitaal wordt echter sneller uitgeput dan ooit. Ecosysteemfuncties en -kwaliteit worden gedegenereerd tot op een niveau waarop ze niet langer in staat zijn om de grote verscheidenheid aan diensten te leveren waarvan onze maatschappij afhankelijk is, zoals voedselvoorziening, zuivere lucht, zuiver water, bestuiving van gewassen en bescherming tegen overstroming en tegen erosie.

De Europese Biodiversiteits Strategie¹ stelt dat tegen 2050 de biodiversiteit van de Europese Unie en de ecosysteemdiensten die daardoor worden geleverd moeten worden beschermd, gewaardeerd en naar behoren hersteld. En wel zo dat catastrofale veranderingen ten gevolge van het biodiversiteitsverlies worden voorkomen. Het hoofddoel van de EU is het biodiversiteitsverlies en de aantasting van ecosysteemdiensten in de EU uiterlijk tegen 2020 te stoppen en, voor zover dit haalbaar is, ongedaan te ma-

ken. En tevens de bijdrage van de EU tot het ombuigen van wereldwijd biodiversiteitsverlies op te voeren. Dit hoofddoel is onderverdeeld naar diverse streefdoelen en bijbehorende acties.

Streefdoel 2 is om ecosystemen en ecosysteemdiensten te handhaven en te herstellen: "Tegen 2020 zullen ecosystemen en ecosysteemdiensten worden gehandhaafd en verbeterd door groene infrastructuur op te zetten en ten minste 15% van de aangetaste ecosystemen te herstellen."

Als bijbehorende actie (Actie 5) geldt de kennis over ecosystemen en ecosysteemdiensten in de EU te verbeteren: "De lidstaten zullen met de hulp van de Commissie tegen 2014 de staat van ecosystemen en ecosysteemdiensten op hun nationale grondgebied in kaart brengen en evalueren, de economische waarde van die diensten beoordelen (in National Ecosystem Assessments, NEA's, red.) en de verrekening van die waarde in systemen voor boekhouding en verslaggeving op nationaal en EU-niveau tegen 2020 bevorderen."¹

Werken met ecosysteemdiensten in België en Nederland op stoom

Aangezien we niet kunnen beheren wat we niet meten zouden ecosysteemdiensten geanalyseerd moeten worden ten behoeve van socio-economische voordelen en voordelen voor de leefomgeving.² Zo kunnen significante risico's en kosten, veroorzaakt door gebrek aan aandacht voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten in relevant beleid, vermeden worden. Het in kaart brengen van ecosysteemdiensten is cruciaal om positieve en negatieve effecten van beleidsopties met betrekking tot ons na-

tuurlijk kapitaal te evalueren, alsook de distributie van kosten en baten onder belangengroepen. Dit maakt van het concept een mogelijk instrument voor ruimtelijke planning ten behoeve van vele beleidsprocessen.

MAES

Door het ontwikkelen en toepassen van gestandaardiseerde methoden en criteria voor het meten, karteren en monitoren van biodiversiteit en ecosysteemdiensten op verschillende temporele en ruimtelijke niveaus, is het beter mogelijk hun status, trends en duurzaam gebruik, en promotie van hun integratie in beleidsinstrumenten te bewerkstelligen.

Je moet wel van afkortingen houden...

De Europese werkgroep MAES ('Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services') heeft een algemeen raamwerk gemaakt voor een consistente aanpak van Actie 5 binnen de lidstaten.^{3,4} Het 'mappen' ofwel karteren van ecosysteemdiensten en natuurlijk kapitaal staat daarbij centraal. Het onderscheid dat daarbij wordt gemaakt tussen ecosysteemdiensten en natuurlijk kapitaal, weergegeven in figuur 1, werd eerder in BODEM beschreven.⁵

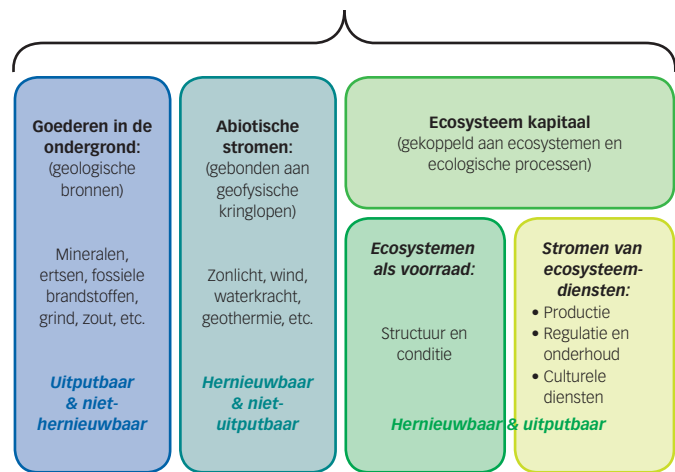
BELGIË ONTMOET NEDERLAND

De Belgium Ecosystem Services (BEES) Community of Practice en de Nederlandse Community of Practice Ecosysteemdiensten (CoP-ESD) vormen een groeiende informele gemeenschap van wetenschappers, beleidsvertegenwoordigers en praktijkmensen, die samenwerken rond methodologische, conceptuele en praktische uitdagingen van ecosysteemdiensten. Uitgangspunt van beide Communities of Practice (praktijkleergemeenschappen) is dat samenwerking tussen wetenschappers, beleidsmakers, gebiedsontwikkelaars, bedrijven en kennismakelaars (science-policy-practice) cruciaal is om ecosysteemdiensten in te bedden in strategische besluitvorming en concrete plannings- en managementbeslissingen.

Op 22 april jl. namen in Antwerpen circa 30 professionals deel aan een eerste gezamenlijke bijeenkomst van deze Belgische en Nederlandse praktijkleergemeenschappen. Doel van deze bijeenkomst was om elkaar beter te leren kennen en ervaringen en kennis te delen rondom de uitvoering van actie 5 van de Europese Biodiversiteits Strategie, omdat dit onderwerp zowel de Belgen als de Nederlanders boeit en bindt.

Inzet van de gezamenlijke dag was om concrete aanbevelingen te doen die direct in ontvangst genomen konden worden door Anne Teller (EC DG Milieu), lid van de werkgroep MAES namens de Europese Commissie. Zij presenteerde de stand van zaken rondom MAES op basis van zes pilotstudies in Europa op de volgende gebieden: natuur landbouw (geleid door de Vlaamse Land Maatschappij, VLM), bos, zoet water, marien en boekhouden van natuurlijk kapitaal. Vanuit elk van deze pilots komen voorstellen voor bruikbare indicatoren om biodiversiteit en ecosysteemdiensten te inventariseren en op kaart te zetten. Publicatie van de resultaten wordt voorzien via de sites van MAES en BISE (zie verwijzingen naar de websites aan het einde van dit artikel). Mevrouw Teller benadrukte de noodzaak van politieke en wetenschappelijke steun vanuit de individuele lidstaten om het draagvlak op EU-niveau te versterken.

Natuurlijk kapitaal

FIGUUR 1: NATUURLIJK KAPITAAL KAN WORDEN VERDEELD IN 3 BELANGRIJKE GROEPEN: ECOSYSTEEM KAPITAAL ALS COMBINATIE VAN BIOTISCHE EN ABIOTISCHE FACTOREN, NIET HERNIEUWBAAR ABIOTISCHE VOORRADEN ZOALS ERTSEN EN NIET UITPUTBAAR VOORRADEN ZOALS WIND- EN ZONNE-ENERGIE.³

De Nederlandse en Vlaamse invulling van de NEA werd gepresenteerd door respectievelijk Ton Breure (RIVM) en Sander Jacobs (INBO). In Nederland zeggen we DANK (Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal) en in Vlaanderen is dat NARA (Natuur Rapportage). Ton Breure beschreef de DANK zoektocht mede op basis van de 'wisdom hierarchy': observatie/meting > data > informatie > kennis > begrip/inzicht > wijsheid. Hij onderstreepte het belang van communicatie en de behoefte aan consistente en gevalideerde benaderingen.

Sander Jacobs beschreef het NARA proces en de samenhang met andere Belgische programma's zoals ECOPLAN (Planning for Ecosystem Services). Hij ging in op het belang van kartering op verschillende schaalniveaus en de resulterende beeldvorming. Ook benadrukte hij het onderscheid tussen potentieel en actueel aanbod van ecosysteemdiensten.

Nicolas Dendoncker (Universiteit van Namen) gaf meer inzicht in de stand van zaken in Wallonië, waarbij vooral naar voor kwam dat het nog een lastige opgave is voor wetenschappers om dit onderwerp op de politieke agenda te krijgen. Recentelijk echter heeft de Waalse overheid besloten een platform ecosysteemdiensten op te richten dat bestaat uit wetenschappers en beleidsmakers. Dit platform zal de basis bieden voor het kwantificeren en karteren van ecosysteemdiensten en is een goed voorbeeld van het succes van de BEES CoP. De beslissing van de Waalse regering was namelijk onder andere geïnspireerd door een bezoek van BEES vertegen-

Om het gebruik van informatie over gekarteerde ecosystemen, hun diensten en hun economische waarde te bevorderen in de lokale en nationale beleid- en beheerspraktijk doen we de volgende aanbevelingen:

- Aan de lidstaten die nationale ecosysteemstudies uitvoeren: om inspirerende voorbeelden te geven van de kansen van het benutten van ecosysteemdiensten op verschillende schaalniveaus.
- Aan de Europese Commissie en nationale overheden: om ecosysteemdiensten expliciet op te nemen in relevante beleidstrajecten en wet- en regelgeving.
- Aan de Europese Commissie en nationale overheden: om het MAES proces te benutten om een open dialoog aan te gaan over diverse waarden van ecosysteemdiensten en over wie de voor- en nadelen van ecosysteemdiensten geniet.
- Aan iedereen die in dit veld werkzaam is: om een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen om eenduidige communicatie te bevorderen, ook bij het karteren.

woordigers, zowel van Vlaamse als Waalse zijde, aan het Kabinet van de Waalse minister voor duurzame ontwikkeling. Jan Staes (Universiteit Antwerpen) sloot af met een presentatie over de stand van zaken van ECOPLAN. ECOPLAN wordt ontwikkeld en benut door zowel Vlaanderen als Wallonië.

AANBEVELINGEN UIT ANTWERPEN

Hieronder staan de vanuit het Engels – de voertaal van de dag – naar het Nederlands vertaalde negen aanbevelingen van de deelnemers aan de gezamenlijke workshop in de middag. Deze gezamenlijk opgestelde aanbevelingen zijn aangeboden aan mevrouw Teller en ingebracht in de werkgroep MAES. Op deze manier hopen de Belgische en Nederlandse praktijkleergemeenschappen dat ecosysteemdiensten letterlijk en figuurlijk beter op de Europese

Wat betreft het identificeren en karteren van ecosysteemdiensten bieden we de lidstaten de volgende aanbevelingen aan:

- Maak gebruik van alle soorten gegevens die beschikbaar zijn; beperk je niet alleen tot karteerbare gegevens.
- Ontwikkel kaarten interactief samen met eindgebruikers en belanghebbers om zo de transparantie en legitimiteit van de kaarten te vergroten
- Beschouw verschillende wijzen van waardering: waardering is breder dan monetair, dus benut diverse waarderingsmethoden complementair
- Maak kaarten op zo'n manier dat deze:
 - o gevalideerd zijn;
 - o duidelijk zijn over de randvoorwaarden voor gebruik (doel, beperkingen);
 - o aan te passen zijn aan de behoeften van gebruikers zonder ze opnieuw te hoeven ontwerpen, met andere woorden: dat ze opgebouwd zijn uit modules met de mogelijkheid om op te schalen, overlays te maken, data toe te voegen en te verwijderen; en
 - o makkelijk toegankelijk en te gebruiken zijn, ook door degenen die niet direct bij de productie betrokken waren;
- Toon zowel de actuele situatie van, als ook het potentieel voor benutting van ecosysteemdiensten

N.B.: Aangezien in België tijdens (federale) bijeenkomsten met zowel deelnemers uit Vlaanderen als Wallonië de voertaal Engels is, was ook deze dag met Belgen, Nederlanders, een Duitse en een Franse deelnemer geheel in het Engels. De presentaties en de uit de workshop resulterende aanbevelingen zijn als Engelstalige "communication" van BEES en CoP-ESD beschikbaar via onze websites: "Recommendations from the Belgium Ecosystem Services Community (BEES) and the Dutch Community of Practice on Ecosystem Services (CoP-ESD), 22 April 2014, Antwerpen, België".

Een duidelijke kaart is goud waard

kaart komen te staan. Daarnaast is het van belang de aanbevelingen concreet te maken en toe te passen in de praktijk: die uitdaging geldt voor ons allemaal!

Hans Keune, Sander Jacobs en Nicolas Dendoncker zijn initiatiefnemers van de Belgium Ecosystem Services Community – BEES en auteurs van het recentelijk door BEES geproduceerde boek over ecosysteemdiensten (www.bees-community.be).

Jos Brils en Simon Moolenaar zijn initiatiefnemers en coördinatoren van de Nederlandstalige Community of Practice Ecosysteemdiensten - CoP-ESD (<http://skbodem.nl/project/43>).

WEBSITES

- BEES: www.beescommunity.be
- BEES-Book: <http://store.elsevier.com/Ecosystem-Services/isbn-9780124199644/> & <http://www.sciencedirect.com/science/book/9780124199644>
- BISE: <http://biodiversity.europa.eu/>
- CoP-ESD: <http://skbodem.nl/project/43>
- ECOPLAN: <https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/ecoplan>
- MAES: http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/index_en.htm
- NARA: www.nara.be
- De presentaties vd bijeenkomst: <http://www.beescommunity.be/en/bees-events/bees-dutch-es-cop-meeting-2014/>
- Belgian Biodiversity Platform: <http://www.biodiversity.be/>
-

NOTEN

1. Publicatiebureau Europese Unie, 2011. De biodiversiteitsstrategie van de EU voor de periode tot 2020.
2. Jacobs S, Dendoncker N en Keune H (2013), Ecosystem Services – Global Issues Local Practices, Elsevier, New York, ISBN: 978-0-12-419964-4
3. Maes J, Teller A, Erhard M, et al. (2013) Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services. An analytical framework for ecosystem assessments under action 5 of the EU biodiversity strategy to 2020. Publications office of the European Union, Luxembourg.
4. Maes J, Teller A, Erhard M, et al. (2014) Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services., Indicators for ecosystem assessments under Action 5 of the EU Biodiversity Strategy to 2020, 2nd Report – Final, February 2014. Publications office of the European Union, Luxembourg.
5. Breure T, De Nijs T en Rutgers M (2014) DANK Digitale Atlas Natuurlijk Kapitaal. BODEM nr. 1 2014 pagina 9-11.